

2010

Handbok for godkjenning av beite som spreieareal

Rettleiing

forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav tillet at ein kan godkjenne innmarksbeite og frukthagar som spreieareal. Denne handboka er laga for å gi kommunane ei rettleiing i prosessane for godkjenning av innmarksbeite og frukthagar som spreieareal.

GODKJENNING AV INNMARKSBEITE SOM SPREIEAREAL.

I Rogaland er det ein lang tradisjon for å godkjenne innmarksbeite som spreieareal. Bruk av husdyrgjødsel på den delen av innmarksbeita ein kan nå med tilgjengeleg spreieutstyr, gir både agronomisk og økonomisk god bruk av husdyrgjødsel. Dette har også vore naudsynt då tilgong på fulldyrka areal ikkje strekk til med omsyn til tal dyr. Frå 2000 blei ansvaret for godkjenning av beite som spreieareal flytta frå Fylkesmannen til kommunane.

Heftet tek føre seg korleis ein skal godkjenne innmarksbeite som spreieareal, og korleis ein kjem fram til kor mykje spreieareal det er behov for på garden.

Generelt om regelverket

Forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav legg føringar for kor mykje areal eit føretak må disponere ut frå tal dyr som er på bruket.

Jfr. § 24 1.ledd "Husdyrgjødsel kan bare spres på godkjent spredeareal. Det skal være tilstrekkelig disponibelt areal for spredning av husdyrgjødsel, minimum 4 dekar fulldyrket jord pr. gjødseldyrenhet (GDE)".

Fulldyrka og overflatedyrka areal blir automatisk godkjent som spreieareal.

Dersom føretaket ikkje har tilstrekkeleg tilgong på fulldyrka areal, gir forskrifta rom for å godkjenne innmarksbeite som spreieareal. Innmarksbeite kan og godkjennast som spreieareal dersom søkjar ønskjer å nytte husdyrgjødsel på beite av agronomiske årsaker.

Jfr. § 24 2. ledd: "Kommunen kan etter søknad godkjenne annet areal enn det som framgår av første ledd. Utmarksareal kan ikke godkjennes som spredeareal".

Det skal alltid liggje føre søknad frå bonden som vil ha beite godkjent som spreieareal. Døme på slik søknad kan lastast ned frå nettsida til Fylkesmannen.

DEL 1 Generelt

Kvifor er det behov for å godkjenne innmarksbeite som spreieareal?

Forskrift om gjødsel mv. av organisk opphav stiller ei rekkje krav til korleis ein skal disponere og handtere gjødsel på gardsbruket. Hovudprinsippet i regelverket er at den som held dyr skal ha 4 dekar tilgjengeleg spreieareal per gjødseldyreining (GDE). Dersom tal dyr er større enn tilgjengeleg dekar krav, må bonden anten leige tilstrekkeleg spreieareal eller redusere tal dyr. Alternativt kan bonden levere gjødsel til andre med spreieareal til gode, eller inngå avtale om organisert levering (t.d. maskinringen). Merk at det er dokumentasjonskrav for levering av gjødsel.

I Rogaland er tilgong på dyrka mark ikkje tilstrekkeleg med omsyn til den intensive husdyrproduksjonen som er i fylket. Difor har det vore lang tradisjon for å godkjenne innmarksbeite som spreieareal, slik at bonden kan disponere tilstrekkeleg areal i forhold til dyreproduksjonen.

Korleis rekne ut arealbehov på gardsbruket:

Det er utarbeida ein kalkulator for gjødseldyrberekning (GDE-kalkulator). GDE-kalkulatoren er eit verktøy som reknar kor mykje areal bonden treng ut frå tal dyr på bruket. GDE-kalkulatoren er tilgjengeleg på Fylkesmannen sine nettsider (www.fylkesmannen.no/rogaland/landbruk), under meny punkt Tilskot .

Inndelingane i tabell 1 er gitt av Mattilsynet, og er rekna ut frå kor mykje fosfor eit dyr produserer i løpet av eit år. 1 GDE tilsvarar 14 kg fosfor, og skal teoretisk tilsvare den fosformengda ei mjølkeku skil ut i løpet av eit år gjennom avføring.

Tabellen tek omsyn til fytase-føring. Fytase er eit enzym som blir tilsett kraftfôret slik at fosfor blir betre utnytta i dyret, og mindre går ut i avføringa. Fytaseføring er blitt meir og meir vanleg i kraftfôrkrevjande produksjonar.

Tabell 1 Spreiearealbehov for dei vanlegaste dyreslaga

Dyreslag	Tal dyr pr GDE*	
	u/ fytase	m/fytase
mjølkekyr	1	-
Jerseyfe	1,3	-
Ungdyr storfe	3	-
ammekyr	1,5	-
Vaksne hestar	2	-
Avlspurke/rånar	3	-
Slaktegris**	18	20
Sau/geit	7	-
Avlstispar rev	25	-
Avlstispar mink	40	-
Verpehøns	80	100
Slaktekylling**	1400	1750
Livkylling***	550	690

*1GDE tilsvarar 4 dekar
**dyr med kort oppføringstid reknast tal GDE ut frå tal slakta dyr/år
***tal GDE reknast ut frå levert dyr/år

Ved utrekning av spreiearealbehov skal ein ta utgangspunkt i tal dyr ved teljing for produksjonstilskotet (hhv. 31.07 og 01.01). Sjå ”faktorsett for utrekning av spreieareal og GDE” for meir informasjon på kva dyreslag som har ei eller to teljingar i året.

Merk at gjødselvarselskrifta er under revidering. Ny, revidert forskrift vil trulig vere klar i 2011 eller 2012. I revideringsarbeidet skal ein evaluere normene for GDE på nytt, både arealkrav pr/GDE og normene til kvart enkelt dyreslag.

Frådrag i GDE som følgje av beitepraksis:

Dersom ein har beitedyr, skal ein trekkje frå tal veker dyra beiter på areal som ikkje er godkjent som spreieareal. Dette vil vere den tida dyra beiter i utmark, eller på innmarksbeite som ikkje er godkjent som spreieareal. Ein skal altså ikkje ta med den tida dei beiter på dyrka jord, overflatedyrka jord, eller innmarksbeite som er godkjent som spreieareal. I spreiearealskjema er det ein eigen ”boks” for utrekning av beitetid for dei ulike dyreslaga som syner kor mange GDE beitetida utgjer.

For dei ulike dyreslaga kan ein maks rekne:

- Sau 25-35 veker
- Ungdyr: 17-23 veker (her kan ein ikkje rekne med kalvar, oksar ev. andre dyr som står inne heile sommaren.
- Mjølkeku: 10-15 veker

Tabell 2 Når ein reknar ut beitetid, legg ein inn tal dyr og veker på beite, og gangar opp med faktoren for dei ulike dyregruppene. Dette gjev grunnlag for GDE fråtrekk. Merk at beitefråtrekk berre gjeld areal som ikkje er godkjent som spreieareal.

Reduksjon beitepraksis	Beite utanom godkjend spreieareal				
	DYRESLAG PÅ BEITE	Faktor	Tal dyr	Tal veker	GDE
Mjølkeku: ute dag og natt	0,0190				
Mjølkeku: ute berre dag	0,0100				
Ungdyr	0,0060				
Ammekyr	0,0130				
Hest	0,0100				
Vinterfora sau/geit	0,0030				
Sum GDE reduksjon på beite					

Gjødselmengd på beite

Av tabellen kjem det fram kor mykje gjødsel kvart dyreslag teoretisk produserer og kor mange dyr ein kan rekne på eit dekar fulldyrka areal. På beite er det vanlegvis aktuelt med ei spreing med husdyrgjødsel, og då på våren. Avling på beite er også mindre enn på fulldyrka areal. Samanlikna med fulldyrka areal, er det derfor berre opna for å spreie 2/3 av gjødselmengda på beite. Same forhold vil vi få ved godkjenning av spreieareal. (Ein annan måte å rekne på er: $1 \text{ dekar beite} = \frac{1 \text{ dekar fulldyrka areal}}{1,5}$, sjå pnkt. 5 side 5.)

Døme – utrekning av gjødsel på beite:

Tabellen på side 3 gir som nemnd ein grei oversikt over om total gjødselmengda på eigedomen samsvarer med tal godkjent spreieareal. I ein del tilfelle vil det vere behov for å vite kor mykje gjødsel (kor mange m³) ein kan spreie på eit konkret beiteareal. Døme under viser korleis dette kan reknast ut:

Storfegjødsel: I GDE eller 14 kg fosfor tilsvarer om lag 5 m³ storfegjødsel på fulldyrka (utan vasstilsetjing). For å finne mengd gjødsel som kan spreiest på beite deler ein 5m³ på faktor 1,5, (tilsvarande 2/3 av gjødselmengda på fulldyrka areal). Mengd storfegjødsel som kan tilførast på beite vert då om lag 3,3m³

Svinegjødsel: 14 kg fosfor tilsvarer normalt 3m³ svinegjødsel på fulldyrka (utan vasstilsetjing) Igjen delar me på faktor 1,5 (2/3 av gjødselmengda på fulldyrka areal), og får at tillat mengd svinegjødsel på godkjent innmarksbeite tilsvarar om lag 2m³.

Vi gjer merksam på at mengd gjødsel (m³) pr dyreslag berre eit teoretisk anslag. Nøyaktig mengd (14 kg fosfor pr dekar) kan berre avgjerast ved å vite fosforinnhaldet og vassinnhaldet (tørrstoffprosenten). Særleg vil vassinnhaldet kunne variere mykje frå bruk til bruk.

DEL 2

Godkjenning av innmarksbeite som spreieareal – steg for steg

1. Når kommunen mottok ein søknad frå bonden om å få godkjent innmarksbeite som spreieareal, skal kommunen gjere ei synfaring på det aktuelle området og utarbeide eit kart over omsøkt areal. Elver, bekkar og vegar skal teiknast inn på kartet. På synfaringa må ein og gjere eit overslag på kor mykje stein osv. som ligg i arealet og gjere eit prosentvis overslag.
2. Av kartet skal det gå tydeleg fram kva som er godkjent som spreieareal.
3. For å finne faktisk godkjent areal, må ein finne nettoarealet. Det vil vere grunnlaget for det vidare godkjeningsarbeidet.
4. Bruttoareal er det faktiske arealgrunnlaget ein kan søkje produksjonstilskot på. For å finne nettoareal må ein trekkje frå kant til elver og bekkar, stein, knausar og kraftliner, samt vegar og vegetasjonssoner som går inn i arealet. Fråtrekket blir estimert på synfaringa (jf. pnkt. 1).
5. Etter å ha trekt frå prosentdelen frå bruttoareal, sit du igjen med nettoareal. Nettoareal skal så delast på faktor 1,5. Då først har du grunnlaget for det som kan reknast som spreieareal tilsvarande dyrka jord.
6. Ein må også vurdere om bonden har nok dyr til å beite av det aktuelle arealet, eller om dyra som allereie går på beite legg frå seg så mykje gjødsel at bonden ikkje får beitet godkjent som spreieareal. For å hjelpe oss med dette, kan ein nytta eit excel- reknark (spreie97), kor desse opplysingane kan leggjast inn. Excel-fila er tilgjengeleg på Fylkesmannen sine nettsider, under fana Tilskot.
7. Når alt dette er tatt inn i berekningane, fattar kommunen eit vedtak om arealet blir godkjent eller ikkje som spreieareal. I vedtaket skal det gå fram opplysningar om brutto-, netto og godkjent spreieareal. Det må og gå fram opplysningar om avbeiting og andre vilkår i høve til spreieavstand til vassdrag m.m.. Det er klagerett på vedtaket.
8. Etter at synfaringa og utrekningane er utført, skal kartet digitaliserast og leggjast inn i temakartportalen for Rogaland, saman med ev. tilleggsinformasjon.

For meir informasjon om digitaliseringa sjå rettleingsheftet for digitalisering av spreieareal på www.fylkesmannen.no/rogaland, under fana Tilskot

Spreieavstand frå vatn, bekkar, grøfter, vegar mm.

Det er viktig at ein ikkje forulempar vassdraga med auka næringstilsig som reduserer vasskvaliteten. Vassforskrifta krev at alle vassdrag skal ha ein god vasskvalitet innan utgangen av 2020. Det er difor viktig at ein tek ekstra omsyn til vatn og vassdrag slik at godkjenninga av beite ikkje fører til auka avrenning og forulemping av vassdraget.

- 15 meter frå vasskant ved normal vassføring om våren
- 5 meter frå kvar side av bekk og open grøft
- 5 meter frå kant av veggrøft langs offentleg og privat veg
- 5 meter frå kant av vassig og udrenert myrområde ol.

Vegetasjonssoner

Det er krav om at det skal vere intakte vegetasjonssoner langs vassdrag. I søknad om produksjonstilskot er det eit krav om 2 meter vegetasjonssone mot vassdrag (ved nydyrking er kravet 6 meter).

Biologisk mangfald

Ved godkjenning skal takast omsyn til biologisk mangfald. Det kan ikkje godkjennast spreieing av husdyrgjødsel på areal som er verna etter Naturmangfoldlova dersom dette ikkje er avklart i forvaltningsplanen. Som hovudregel skal det heller ikkje spreieast husdyrgjødsel på areal som er registrert i Naturbasen som viktige kulturmarkstypar. I Rogaland vil dette særleg gjelde naturtypane, kystlynghei, naturbeitemark i tillegg til dei fleste myrkategoriane. Ein bør også vere oppmerksam på enkeltplanter på raulista.

Vilkår som skal takast inn i vedtaket:

1. Det skal alltid ved godkjenning av beite utarbeidast ein ny gjødselplan for bruket. Denne planen skal vise gjødslinga på bruket etter godkjenninga av beite som spreieareal. Ny gjødselplan skal liggje føre innan kommande vekstsesong (Nb – denne skal ikkje leverast inn til landbrukskontoret, men inngå som ein del av miljøplanen for føretaket).
2. Andre relevante vilkår som ligg til grunn for godkjenninga, til dømes at spreieing frå kommunal veg krev godkjenning frå vegmyndigheit.

Kva kan ikkje godkjennast som spreieareal?

1. Areal under høgspent kan ikkje godkjennast som spreieareal.
2. Innmarksbeite som må gjødslast frå bilvegar bør som hovudregel ikkje godkjennast, på grunn av at det kan skapast trafikkfarlege situasjonar under spreiearbeidet. Dessutan kan det føre til tilskitning av vegbane.
3. Ein kan ikkje godkjenne areal som ikkje er i full produksjon (min. 250 f.e. pr. dekar effektivt areal)

Døme på gangen i godkjenning av spreieareal:

Tobias i Myra kjem på landbrukskontoret og har med ein søknad om å få godkjenne innmarksbeite sitt som spreieareal.

Tobias har 20 mjølkekyr, som er ute 4 månader på dagtid, 20 ungdyr, kor 10 av dei er over 12 mnd er ute i 5 månader, dei under 12 md. er ute i 2 md. Han har i tillegg 50 vf. sauer, som er ute i 8 månader, og er til heis i 2 av desse månadane. Han har 100 daa dyrka jord, og 103 daa brutto innmarksbeite. I tillegg har Tobias utmarksbeite tilsvarande 80 dekar innimellom utmarksbeitet.

Gerd på landbrukskontoret synfer garden og kjem fram til at han har følgjande innmarksbeite:

Felt 1: 25 daa brutto, 12 % stein ($25 \cdot 0,88$) = 22 daa netto areal

Felt 2: 15 daa brutto, 8% stein ($15 \cdot 0,92$) = 13,8 daa netto areal – *(dette feltet ligg så nært vassdrag at det ikkje kan godkjennast)*

Felt 3: 22,5 daa brutto, 10 % stein ($22,5 \cdot 0,90$) = 20,3 daa netto areal

Felt 4: 15 daa brutto, 8% stein ($15 \cdot 0,92$) = 13,8 daa netto areal

Felt 5: 25 daa brutto, 12 % stein ($25 \cdot 0,88$) = 22 daa netto areal

Godkjenning av innmarksbeite:

Dette gir 91,9 daa netto areal, av dette kan 78,1 daa godkjennast som spreieareal. Fordi ein berre kan spreie 2/3 av gjødselmengd på beite samanlikna med fulldyrka areal, må ein dele godkjent spreieareal på faktor 1,5, og kjem fram til 52 dekar.

Dersom du er usikker på om det er tilstrekkeleg avbeiting på arealet slik at det kan godkjennast som spreieareal finst det eit excelark , kor du kan leggje inn naudsynt informasjon. Det gjer du i ”hjelpeskjema for vurdering av beitetid mm.” (excelark, tilgjengeleg på nettsida til Fylkesmannen). Då legg vi inn dei 2 md. sauene er på utmarksbeite og i tillegg 80 dekar utmarksbeite som ligger i tilknytting (innimellom) innmarksbeitet.

Excelarket vil gi svar på om krava er oppfylte, og om arealet kan godkjennast. For Tobias er avbeitinga tilstrekkeleg, og i oppsummeringa av excel-arket kan vi og lese at Tobias har behov for totalt 120 dekar spreieareal ut frå tal dyr og omsyn til beitepraksis. Reknearket syner også at han har 152 daa spreieareal disponibelt og dermed vil han ha 32 dekar tilgode.

Lykke til!

**Fylkesmannen i Rogaland
Landbruksavdelinga**

Tekst: Anne Grete Rostad

Foto: Arne Lyshol

Samarbeid med Bjerkreim, Eigersund og Hjelmeland kommunar